

УДК 640.4:[364.69-786:615.8
DOI: 10.31866/2616-7468.7.1.2024.305944

РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ СЕРВІС У СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

Ігор Комарніцький,
кандидат культурології,
Київський національний
університет культури і мистецтв,
Київ, Україна,
igor.ua.kom@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4947-8104>
© Комарніцький І. О., 2024

Людмила Бовш,
кандидатка економічних наук,
Державний торговельно-
економічний університет,
Київ, Україна,
l.bovsh@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6044-3004>
© Бовш Л. А., 2024

Оксана Олійник,
кандидатка культурології,
Київський національний
університет культури і мистецтв,
Київ, Україна,
oksana_oliinyk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4687-2408>
© Олійник О. М., 2024

Ксенія Приходько,
докторка філософії,
Київський національний
університет культури і мистецтв,
Київ, Україна,
prykhodko11@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7347-3226>
© Приходько К. О., 2024

Актуальність. Розвиток сфери гостинності в Україні відбувається у кризових умовах постпандемічного середовища та ескалації воєнних загроз. У контексті зазначеного заклади розміщування переформатовують концепції бізнесу та підходи до клієнтоорієнтованості, доповнюючи їх безпековими комплаєнсами та створенням актуальних для воєнного часу реабілітаційних сервісів. Психоемоційні виснаження, фізичні травми, приховані й відкриті стресори спричиняють потребу у формуванні реабілітаційної гостинності. Гостро актуалізується потреба у реабілітаційних сервісах для постраждалих від війни та військовослужбовців, враховуючи і глобальні тренди: забезпечення інклюзивності і безбар'єрності послуг, зростання вимог до сталості та екологічної відповідальності у готельному бізнесі; збільшення попиту на оздоровчі і лікувальні послуги. Таким чином, реабілітаційна гостинність може стати ефективним засобом забезпечення рівних умов доступу до готельних послуг для всіх груп населення, сприяння соціальної інклюзії, а також розвитку туризму (в тому числі медичного та оздоровчого), а значить, поліпшенню економіки та покращенню благополуччя суспільства в цілому. **Мета дослідження** полягає у обґрунтуванні підходів до розвитку реабілітаційної гостинності як концепції забезпечення ментально-

го здоров'я та соціальної інклюзії суспільства. У фокус методології дослідження було покладено гіпотезу, що інтеграція реабілітаційного сервісу у сферу гостинності сприятиме зростанню конкурентоспроможності суб'єктів бізнесу, привертанню цільової аудиторії у новостворену нішу та забезпеченню сталого розвитку суспільства. **Методи дослідження.** Представлена до огляду тема зумовила використання окремих загальноекономічних методів дослідження літературних джерел і наукових публікацій; статистичних методів у вивченні тенденцій; емпіричних досліджень. Це сприяло розробленню теоретичних підходів та інструментів наукової розвідки, а також логічній інтерпретації перспектив розвитку реабілітаційної гостинності в Україні. **Результати.** Запропоновано до використання у науковому операційному полі дефініцію «реабілітаційна гостинність», визначено її цілі, системні компоненти та функції у сталому розвитку суспільства. Охарактеризовано типи закладів гостинності, що інтегрують реабілітаційні сервіси в систему додаткових послуг. Оцінено передумови розвитку реабілітаційних сервісів у діяльності суб'єктів гостинності. За результатами емпіричних досліджень визначено стан розвитку системи реабілітаційних послуг в Україні. Сформовано чек-лист для формування системи маркетинг-менеджменту реабілітаційного сервісу та реабілітаційної гостинності. Запропоновано напрямки розвитку останньої на основі використання певної стратегії, що спирається на цифрові інструменти та партнерські програми у сфері реабілітації. Перспективами подальших досліджень є пошук та впровадження інноваційних підходів і технологій у сфері реабілітаційної гостинності для підвищення її ефективності та якості обслуговування. **Висновки та обговорення.** Проведене дослідження продемонструвало актуальність реабілітаційної гостинності як фактора відновлення людського потенціалу у сталому розвитку країни, оскільки дозволяє вивчити і науково обґрунтувати напрями відновлення здоров'я та інтеграцію у соціум постраждалих від війни, військовослужбовців, а також створення безбар'єрного й інклюзивного середовища у сфері гостинності, що забезпечує підвищення доступності та доступу до послуг для людей з обмеженими можливостями й особливими потребами, їхню соціальну інтеграцію та підвищення якості життя. Крім того, це сприяє розширенню аудиторії клієнтів та покращенню репутації і конкурентоспроможності суб'єктів гостинності, збільшенню їхніх доходів. Використані в дослідженні джерела інформації та результати емпіричних досліджень підтверджують висунуту гіпотезу і сформовані висновки та перспективи досліджень, а також створюють дискусійну платформу з вивчення реабілітаційної гостинності та якості її інтеграції у систему реабілітаційних сервісів країни.

Ключові слова: готельний бізнес, реабілітація, безбар'єрне середовище, соціальна інтеграція, інновації, партнерські програми.

Актуальність проблеми

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає важкі часи становлення державності, право на яку відстоює в умовах воєнних дій. У результаті сформувався значний перелік проблем економічного (знищення міст і селищ, інфраструктури; значні міграційні потоки з окупованих і зруйнованих територій тощо) та соціального (демографічні втрати, зростання чисельності фізично й емоційно постраждалих від війни) характеру. Сфера гостинності стала ключовим фактором у розвитку України як атракція актуальних сервісів для бізнес-стратегічних конференцій, відпочинку та ревіталізації здоров'я людей, а також підтримуюча інфраструктурна одиниця для внутрішньо переміщених осіб. Вітчизняна система реабілітаційної медицини неспроможна справитися із масштабністю потреби у реабілітації людей, тому більшість обирає закордонні заклади. У цьому контексті сфера гостинності може виконувати дві ключові місії у сталому розвитку суспільства: 1) сприяння со-

ціальній інклюзії та створення безбар'єрного середовища, 2) сприяння економічному розвитку через інтеграцію реабілітаційних сервісів у свою діяльність. Таким чином, розвиток реабілітаційної гостинності може стати важливою крос-функціональною складовою реабілітаційного середовища України. Тому дослідження теоретичних і методологічних підходів, а також оцінка потенціалу розвитку реабілітаційної гостинності є важливими завданнями для сталого суспільства.

Стан вивчення проблеми. Академічне поле дослідження охоплює кореляції теоретичних аспектів реабілітаційної гостинності, медицини (реабілітології) та сталого розвитку суспільства. Так, питання реабілітації, зокрема медичної, є об'єктом досліджень із тривалою історією стихійних лих, катастроф та воєнних/терористичних актів. Зокрема, Р. ван дер Меєр (van der Meer, 2014) опрацьовує технологічне забезпечення реабілітаційних процесів на основі комп'ютерного реабілітаційного середовища (CAREN) та віртуальної реальності; організаційним і методичним аспектам реабілітології присвячено праці Дж. Цзя та ін. (Jia et al., 2018), який вивчав розвиток реабілітації на базі громади для побудови недорогої системи охорони здоров'я з широким охопленням; В. Пенк та ін. (Penk et al., 2016) – етичні стандарти психосоціальної реабілітації під час надання процедур; О. Чабан (2014) – формування багаторівневої програми медичної реабілітації.

Зі свого боку, висвітленню сучасних стандартів безбар'єрної (реабілітаційної) гостинності присвячено праці І. Скіби та Р. Зюнгера (Skiba & Züger, 2020). Соціологічні контексти безбар'єрних комунікацій розглянуті науковцем А. Попа та ін. (Pora et al., 2016). Зокрема, дослідження у сфері гостинності проводили Б. Гагуян (Gaguan, 2022) і Б.-Дж. Джо та ін. (Jo et al., 2023).

Останнім часом (2014–2024) через тотальне зростання психологічних, фізичних травм від війни реабілітаційні аспекти стали актуальними і для наукових розвідок в Україні. Так, М. Ошийко та В. Пилипенко (2019) у своїх статтях розкривали сутність та особливості проведення методів фізичної реабілітації; Т. Ларіна (2023) – соціально-психологічні проблеми реабілітації в Україні. Цінними інсайтами, які варто долучити до реабілітаційної гостинності в Україні, є праці Дж. Латчем-Гастінгс (Latchem-Hastings, 2021), присвячені ролі обслуговуючого персоналу готелю у сприянні та підтримці реабілітації; М. Матевсон-Чапман та Х. Чапман (Mathewson-Charman & Charman, 2022) – первинній медичній допомозі у вирішенні проблеми ментального здоров'я ветеранів після бойових дій.

Кореляціями зазначених аспектів у розрізі сталого розвитку суспільства слугують результати досліджень А. Гані та ін. (Gani et al., 2020), де продемонстровано ключові фактори, які сприяють участі місцевої громади у плануванні сталого розвитку туризму; К. Чупіна (2021) – комплексне питання психологічної реабілітації засобами інклюзивного туризму; О. Вербовської та О. Кравченко (2022) – практичний досвід діяльності місцевих державних центрів у формуванні інклюзивного туризму як ефективного інструменту реабілітації та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство.

Таким чином, використані в огляді наукові джерела можна поєднати векторально: сформуувати рішення щодо забезпечення й надання безбар'єрного сервісу суб'єктами гостинності, а також диверсифікації діяльності шляхом створення інклюзивного середовища та реабілітаційних послуг.

Невирішені питання. Окреслена проблематика недостатньо відображена у наукових дослідженнях, що посилюється збільшенням масштабів природних катастроф і катаклізмів, тероризму і воєнних загроз і, як наслідок, впливом на здо-

ров'я людей. Це обумовлює потребу в ідентифікації реабілітаційного потенціалу та його інтеграція у діяльність суб'єктів гостинності. Актуальність дослідження полягає в обґрунтуванні положень щодо реабілітаційної гостинності, а також формуванні стратегічних підходів до її розвитку у світлі забезпечення потреби у реабілітаційних послугах українського суспільства, зокрема у воєнний і поствоєнний періоди.

Мета і методи дослідження

Мета статті полягає в обґрунтуванні стратегічного підходу до розвитку реабілітаційної гостинності як концепції, спрямованої на підтримку ментального здоров'я та соціальної інклюзії суспільства. Для цього поставлені завдання щодо аналізу її теоретичних і методологічних аспектів; оцінки поточного стану реабілітаційної гостинності та існуючих стратегічних підходів до її розвитку; вивчення можливостей інтеграції реабілітаційних сервісів у готельну сферу та їх впливу на конкурентоспроможність готелів; розроблення стратегічних рекомендацій щодо вдосконалення реабілітаційної гостинності з метою підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Методологічною основою дослідження є аналітика джерел наукової літератури та онлайн-ресурсів, а також результати емпіричних досліджень фокус-групи, що дозволили сформулювати конкретні відомості про стан реабілітаційних послуг, потреби користувачів, ефективність програм та інші аспекти, що є важливими для подальшого розвитку цих послуг у контексті сталого розвитку суспільства.

Методи дослідження. Ключова гіпотеза, покладена в основу дослідження, інтерпретує думку, що інтеграція реабілітаційних сервісів у сферу гостинності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів бізнесу, залученню цільових клієнтів та забезпечить сталий розвиток суспільства. В її опрацюванні використано базові методи дослідження. Спочатку було опрацьовано термінологічний апарат, де на основі концептуального аналізу здійснений розбір основних понять, термінів та концепцій, що використовуються в літературі. Він дозволив з'ясувати взаємозв'язки дефініцій «реабілітаційна гостинність», «реабілітаційний сервіс» та визначити їхню роль у теорії та практиці. Наступним етапом стало застосування кількісних методів. Зокрема, для аналізу реабілітаційних сервісів та потреб у реабілітації було сформовано і проведено емпіричне дослідження за допомогою інструмента Google Form. Із січня по березень 2024 року в онлайн-середовищі форма опитування була розміщена у фокус-групах у соціальних мережах, телеграм-каналах та групі Signal в Україні. Основне обмеження підходу полягає в необхідності лімітування кількості атрибутів, вибраних для аналізу, що передбачає попередні знання/ідентифікацію найважливіших атрибутів та ідентифікацію потреб у певному виді реабілітаційних послуг. Крім того, для опрацювання можливостей потенціалів суб'єктів гостинності до інтеграції реабілітаційних сервісів було статистично проаналізовано динаміку кількості закладів готельного бізнесу у 2017–2020 рр. Обмеженням у здійсненні повної оцінки стала відсутність офіційних даних щодо кількості готелів та аналогічних засобів розміщення у період 2021–2023 рр. Зважаючи, що від початку війни певна кількість суб'єктів готельного бізнесу зупинили свою діяльність через окупацію, ведення бойових дій на окремих територіях, фізичне знищення, кількісне оцінювання потенціалу

суб'єктів готельного бізнесу в охопленій таймфрейм (2017–2020 рр.) демонструє його потенційну потужність.

Систематизація теоретичних та аналітичних підходів дозволила інтерпретувати схеми розроблення і реалізації стратегії реабілітаційної гостинності, а також інспірації розвитку реабілітаційної гостинності у сталому розвитку суспільства України.

Метод синтезу та індукції було використано для формулювання пропозицій і висновків.

Загалом отримані результати підтверджують актуальність реабілітаційних сервісів та позитивні перспективи до розвитку реабілітаційної гостинності у воєнний і поствоєнний періоди. Це дозволило сформувати практичні інсайти в реалізації стратегічного підходу до розвитку реабілітаційної гостинності як важливої компоненти сталого суспільства.

Об'єктом дослідження визначено реабілітаційні сервіси сфери гостинності.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні підходи до формування реабілітаційної гостинності.

Наукова новизна полягає в удосконаленні поняття «реабілітаційний сервіс» та визначенні терміна «реабілітаційна гостинність», що дозволяють сформувати стратегічний підхід до інтеграції можливостей реабілітології у сервісну модель суб'єктів гостинності.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняні та зарубіжні наукові праці з реабілітології, культури і стандартів реабілітації; безбар'єрної (реабілітаційної) гостинності; аналітика ресурсів мережі інтернет та результати власних емпіричних досліджень.

Результати дослідження

Із вторгненням росії у 2014 році, окупацією території України та розгортанням повномасштабної війни у 2022 році загострилась потреба у реабілітації та лікуванні постраждалого цивільного населення, мобілізованих і військових. Тому усі сервісні компанії, в тому числі й готельні заклади, долучились до активної підтримки та надання реабілітаційних сервісів. Відповідно, виникла потреба опрацювати теоретичний контент і реабілітаційний потенціал сфери гостинності.

Так, операціоналізація теоретичних підходів із зазначеної тематики потребує обґрунтувань таких теоретичних категорій, як «реабілітаційний сервіс», «реабілітаційна гостинність» та «реабілітаційний потенціал», а також їх змістовних характеристик та ролі у сталому розвитку суспільства.

Зазначені дефініції мають в основі означення «реабілітаційний», що вживається в медичній, соціальній, юридичній, спортивній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Тому проаналізуємо прикладні характеристики його використання в термінологічному апараті дослідження. Так, конструктивно «реабілітація» походить від латинського «habilitatis» – придатність, здатність, спроможність, а префікс «ре» означає зворотну/повторну дію (*Реабілітація*, б.д.). Розглянемо основні підходи й застосування реабілітації у різних сферах діяльності:

1) інтерпретація із соціального погляду визначає реабілітацію як систему заходів, що спрямована на відновлення дієздатності та здоров'я людини, її прав, соціального статусу і взаємозв'язків (Вовк та ін., 2016; Penk et al., 2016; Pora et al., 2016; Миронюк та ін., 2018);

2) у медицині реабілітація визначається як комплекс заходів із відновлення здоров'я і працездатності хворих та інвалідів, спрямованих на стимуляцію репаративно-регенеративних процесів, виявлення і зміцнення компенсаторних механізмів, корекцію резистентності організму та підвищення імунітету з метою забезпечення умов для повернення особи до нормальної життєдіяльності (Jia et al., 2018; Nguyen & Nguyen, 2018). Формами медичної реабілітації є психологічна і фізична реабілітація;

3) у спортивно-рекреаційній сфері реабілітація представляє собою систему заходів щодо застосування фізичних активностей і вправ, «..функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану», відновлення здоров'я особи (Верховна Рада України, 1994; Приступа та ін., 2022);

4) трактування з юридичного погляду відображено у нормативно-правових актах. Зокрема, реабілітація – це «...комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я або старіння у взаємодії з її середовищем» (Верховна Рада України, 2020). Водночас у правовому полі використовується термін «реабілітація осіб з інвалідністю», відповідно до якого – це «...система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами» (Верховна Рада України, 2005).

Невід'ємними частинами процесу реабілітації є соціальна інклюзія та створення безбар'єрного середовища. У контексті реабілітації соціальна інклюзія означає створення умов, які дозволяють людям з обмеженими можливостями, інвалідністю, а також внутрішньо переміщеним особам та людям похилого віку брати активну участь у житті суспільства, відчувати себе його повноцінними членами незалежно від їхніх особливостей, здібностей або статусу та мати доступ до всіх його можливостей (Gunder et al., 2019; Макуха, 2023).

Зі свого боку, створення безбар'єрного середовища означає забезпечення доступності фізичних і соціальних середовищ, клієнтських сервісів для людей із різними функціональними можливостями, а також усунення стигматизації та дискримінації. Безбар'єрності повинні бути притаманні безпека, доступність та адаптація середовища, універсальність для усіх споживачів (Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції, 2022).

Отже, реабілітаційна гостинність, щоб бути ефективною, має враховувати потреби та можливості всіх клієнтів, включаючи тих, хто може потребувати певних адаптацій або допомоги, а також забезпечити усіма перевагами та опціями, які пропонує реабілітаційний сервіс.

Контамінація розглянутих вище підходів дозволяє виокремити ключові характеристики, що визначає реабілітаційний сервіс як комплекс послуг, спрямованих на відновлення або поліпшення фізичного, психічного та соціального стану особи, яка пережила травму, хворобу або інвалідність, із метою покращення якості життя та надання допомоги в інтеграції особи у суспільство. Реабілітаційний сервіс у діяльності суб'єктів гостинності може включати медичні процедури, емо-

ційні корекції стану, фізичну реабілітацію, а також соціальну та психосоціальну допомогу.

Зважаючи, що гостинність – це сфера бізнесу, яка поєднує організацію і надання послуг проживання та додаткових послуг, спрямованих на створення комфортних умов перебування гостя, приходимо до констатації, що під реабілітаційною гостинністю варто розуміти діяльність суб'єктів гостинності щодо створення спеціальних умов, програм і сервісів, що поєднуються із опціями забезпечення комфорту проживання й підтримки гостей, які потребують фізичного, психологічного, емоційного відновлення та/або поліпшення після травм, хвороб, стресу, з урахуванням безбар'єрності та соціальної інклюзії.

Для формування реабілітаційної гостинності потрібен комплекс ресурсів (матеріальних, нематеріальних, фінансових і трудових), а також задіяння фахових компетенцій щодо організації реабілітаційних сервісів – тобто ключових реабілітаційних потенціалів, які можуть включати у себе інфраструктуру, персонал із відповідними навичками, програми та послуги, спеціалізовані обладнання і матеріали, а також підтримку та співпрацю з іншими організаціями й установами, спрямовані на досягнення цілей реабілітації (рис. 1).

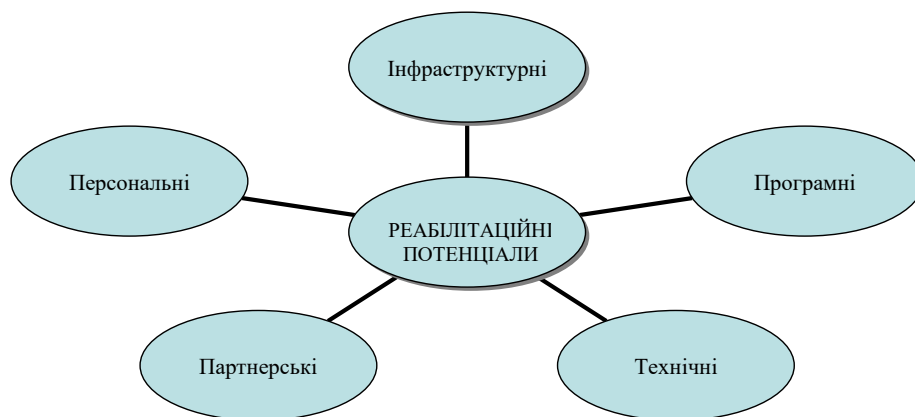

Рис. 1. Ключові реабілітаційні потенціали суб'єкта гостинності
Джерело: власна розробка

Pic. 1. Key rehabilitation potentials of the hospitality subject
Source: own elaboration

Інфраструктурні потенціали суб'єкта гостинності передбачають формування умов доступності та придатності інфраструктури готелю чи ресторану для людей з обмеженими можливостями, такі як роликові сходи, широкі двері та коридори, пандуси, спеціально обладнані номери для людей з інвалідністю тощо.

Персональні потенціали інтерпретують внутрішні компетентності суб'єкта гостинності та включають навички, знання персоналу щодо роботи з гостями, які потребують підтримки або реабілітації, що формуються засобами HR- менторин-

гу щодо взаємодії з гостями з різними потребами, врахування їхніх індивідуальних вимог тощо.

Програмні потенціали створюються в межах продуктової маркетингової стратегії суб'єкта гостинності, що включає розроблення і пропозицію пакетної програми/послуги, які можуть надаватись для підтримки реабілітації гостей. Це, наприклад, спеціалізовані масажі, фізіотерапія, програми підтримки для гостей із психологічними або емоційними потребами тощо.

Партнерські потенціали включають співпрацю з іншими організаціями та установами, які спеціалізуються на реабілітації або підтримці людей із різними потребами. Це може бути співпраця з медичними закладами, реабілітаційними центрами, благодійними організаціями, соціальними інституціями, органами місцевої влади тощо.

Важливою компонентою реабілітаційного потенціалу є функціонал технічних потенціалів суб'єкта гостинності, що інтерпретує можливості з використання технологій і спеціалізованого обладнання для реабілітації гостей (рис. 2).

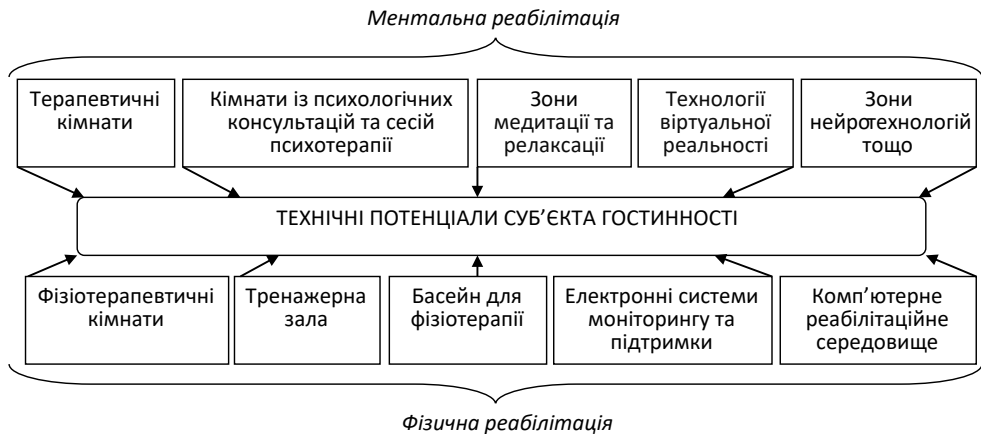

Рис. 2. Основні технічні реабілітаційні потенціали суб'єкта гостинності
Джерело: власна розробка

Pic. 2. Main technical rehabilitation potentials of the hospitality subject
Source: own elaboration

Окрему увагу варто приділити аргументації застосування комп'ютерного реабілітаційного середовища (CAREN) в реабілітаційному сервісі суб'єкта гостинності. Ця інноваційна система, яка використовується в медичних центрах для реабілітації пацієнтів із різними порушеннями рухової функції та іншими медичними станами, поєднує в собі віртуальну реальність, рухому платформу і ряд сенсорних технологій для створення імерсивного середовища, яке може симулювати різноманітні рухи та ситуації, сприяючи фізіотерапії і реабілітації пацієнтів (van der Meer, 2014). Система CAREN дозволяє створювати індивідуалізовані програми реабілітації, а також відстежувати й аналізувати прогрес людини у реальному часі та може бути інтегрована у готельний сервіс, особливо якщо заклад має власні медичні центри або СПА-комплекси. Однак необхідно врахувати технічні та орга-

нізаційні (зокрема, наявність компетентного персоналу) аспекти, а також забезпечення необхідних умов безпеки і комфорту для клієнтів.

В опрацюванні практичних інсайтів розвитку реабілітаційної гостинності варто спиратися на емпіричні дослідження. Так, дані опитування респондентів показали, що в Україні не вистачає закладів, що надають реабілітаційні сервіси (рис. 3). Фокус-групу склали військовослужбовці (спільноти у Facebook, Instagram, Signal) та учасники комунікативної групи «Партнери ГО «Асоціація реабілітаційного менеджменту» (спільнота у Facebook, Telegram-канал).

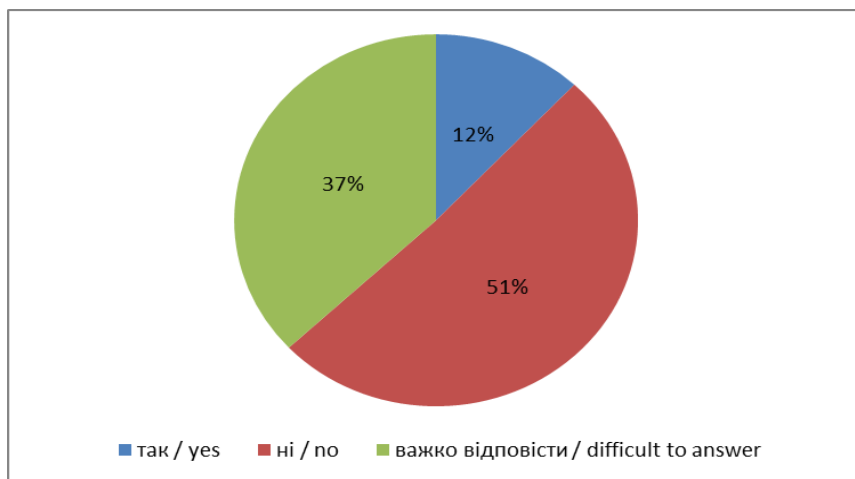

Рис. 3. Думка респондентів щодо достатності реабілітаційних пропозицій в Україні у задоволенні потреб постраждалих від війни і військових, 2022–2023 рр.

Джерело: за результатами емпіричного дослідження (https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQ11fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

Рис. 3. The respondents' opinion regarding the adequacy of rehabilitation offers in Ukraine in meeting the needs of war victims and military personnel, 2022–2023.

Source: based on the empirical study results

(https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQ11fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

Це підтверджують дані опитування щодо місця отримання реабілітаційних послуг (рис. 4).

Як бачимо, переважна більшість взагалі не користувалась реабілітаційними послугами, 18,8 % – отримали у закладах різних типів в Україні, 7,6 % – за кордоном, 3,2 % – отримали психологічну допомогу шляхом звернення на «Гарячу лінію». З іншого боку, опитування продемонструвало значну потребу у реабілітаційних послугах, структура яких показана на рис. 5.

Відповідно, найбільша потреба у психотерапії – 45,2 %, фізіотерапії – 31 %, професійній реабілітації – 26,6 %, окулярній реабілітації – 20,6 %. Означені реабілітаційні потреби можуть бути організовані в якості сервісної компоненти в закладах гостинності.

Рис. 4. Ідентифікація локацій, де отримувались реабілітаційні послуги, 2022–2023 рр.
 Джерело: за результатами емпіричного дослідження (https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQl1fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

Pic. 4. Identification of locations where rehabilitation services were received, 2022–2023.

Source: based on the empirical study results

(https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQl1fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

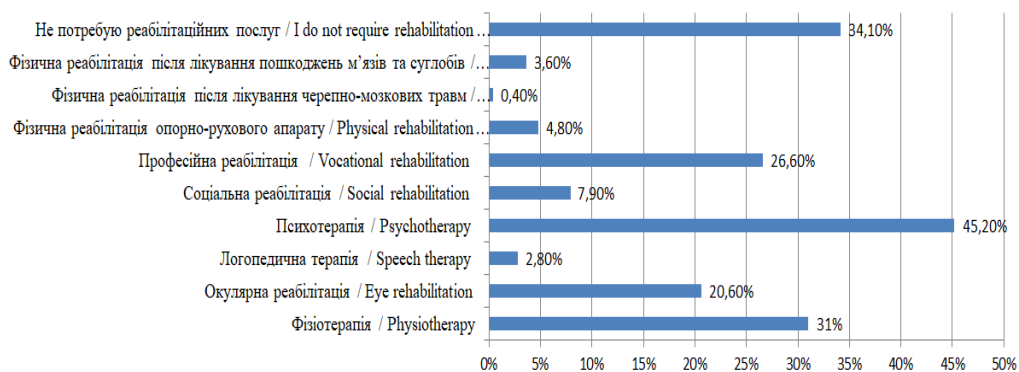

Рис. 5. Структура реабілітаційних послуг, яких потребують українці, 2022–2023 рр.
 Джерело: за результатами емпіричного дослідження (https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQl1fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

Pic. 5. Structure of rehabilitation services necessary for Ukrainians, 2022–2023.

Source: based on the empirical study results

(https://docs.google.com/forms/d/1mEfJuhECq6aR7VqTwWcgQl1fwUA3CI_jOx7IpHodI1w/edit#responses)

Незважаючи на те, що 34,1 % респондентів зазначили, що не потребують реабілітаційних послуг, про наявність емоційного виснаження зголосились 65,5 % вибірки. Тому виникає необхідність дослідження потенційної спроможності готельного бізнесу до імплементації реабілітаційних сервісів у свою діяльність. Оскільки реабілітаційні послуги доцільно формувати на базі спеціалізованих закладів гостинності, дослідимо їх кількість в Україні. Для оцінки потенційних можливостей сфери гостинності розглянемо їхню структуру у довоєнний період (2018–2020 рр.) (рис. 6).

Так, згідно із продемонстрованими на рис. 6 даними, кількість готелів й аналогічних засобів розміщування у 2019 р., порівнюючи із 2018 р., збільшилася на 0,4 %, а у 2020 р. відповідно до 2018 р. знизилася на 7,7 %. Динаміка кількості колективних засобів розміщування, що входять до групи інших засобів розміщування, у 2019 р. відповідно до 2018 р. збільшилася на 3,8 %, а у 2020 р., порівнюючи із 2018 р., знизилася на 24,1 %. Отже, при повноцінному використанні доступної потужності засобів гостинності та відновлення після деокупації територій і припинення воєнних дій інші здатні створити актуальну нішу реабілітаційної гостинності.

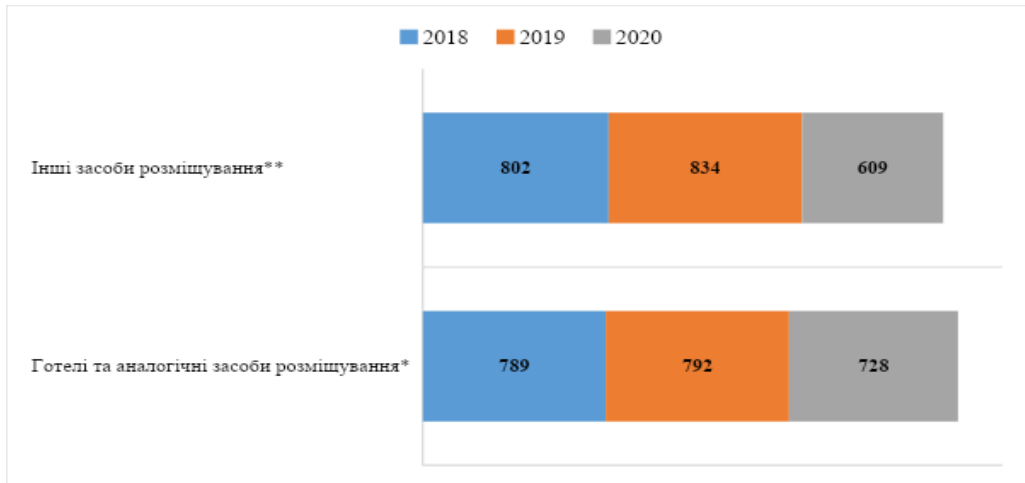

Рис. 6. Оцінювання довоєнного потенціалу засобів розміщування (без урахування фізичних осіб підприємців), тис. од.

Джерело: складено авторами за (Державна служба статистики України, б.д.; Вівсюк, 2022)

Рис. 6. Evaluating the pre-war potential of accommodation facilities (without taking into account individual entrepreneurs), thousand units.

Source: formed by the authors according to (State Statistics Service of Ukraine, n.d.; Vivsiuk, 2022)

Примітка: * – готелі та мотелі; ** – засоби розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання (хостели, будинки відпочинку, пансіонати відпочинку, бази відпочинку, туристські бази, гірські притулки), кемпінги та стоянки для житлових автофургонів і причепів, інші засоби розміщування (гуртожитки для приїжджих, інші місця для тимчасового розміщування).

З огляду на означене, нова ніша реабілітаційної гостинності потребуватиме удосконалення концептів готельних закладів, які включатимуть разом із послугою проживання реабілітаційний сервіс (Бовш & Заїчко, 2017). Структурно такі заклади можуть бути представлені наступним чином (рис. 7).

Спираючись на характеристики суб'єктів гостинності та види реабілітаційних сервісів, що можуть ними надаватись, сформуємо стратегію реабілітаційної гостинності (рис. 8).

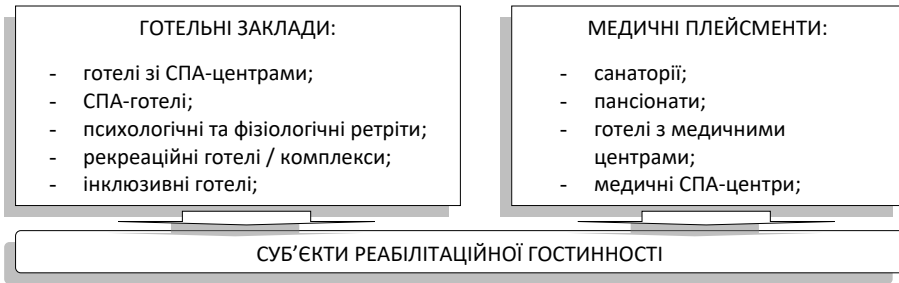

Рис. 7. Типологія суб'єктів реабілітаційної гостинності

Джерело: власна розробка

Pic. 7. Typology of rehabilitation hospitality subjects

Source: own elaboration

Рис. 8. Схема розроблення та реалізації стратегії реабілітаційної гостинності
Джерело: складено авторами за (Верховна Рада України, 2005; Кабінет Міністрів України, 2022; Український центр охорони здоров'я, б.д.; Реабілітація, б.д.).

Pic. 8. Scheme of developing and implementing the rehabilitation hospitality strategy
Source: formed by the authors according to (Verkhovna Rada of Ukraine, 2005; Cabinet of Ministers of Ukraine, 2022; Ukrainian Healthcare Centre, n.d.; Reabilitatsiia, n.d.)

Таким чином, у розробленні стратегії реабілітаційної гостинності простежуються наступні детермінанти:

- вивчення та впровадження новітніх технологій у галузі реабілітаційної гостинності для покращення якості обслуговування і забезпечення більш ефективною підтримки гостей з обмеженими можливостями;
- соціальна інклюзія;
- дослідження ефективних стратегій та ініціатив щодо сталого розвитку сфери гостинності з урахуванням умов інклюзії і безбар'єрності;

- психологічний та фізичний ефект реабілітаційного відпочинку;
- вивчення ринкових тенденцій, аналіз попиту та пропозиції, оцінка економічної ефективності та рентабельності проектів у галузі реабілітаційної гостинності.

Звичайно, успішність стратегії розвитку реабілітаційної гостинності залежить від активності та якості просування реабілітаційних сервісів у суспільстві. Це напряму залежить від каналів комунікацій суб'єктів гостинності з дистриб'юторами послуг гостинності та потенційними споживачами. Ключовими драйверами стратегування реабілітаційних послуг варто використовувати як прямі канали – веб-сайт, сторінки у соціальних медіа, блоги, мобільні додатки, месенджери тощо, так і непрямі – цифрові платформи стейкхолдерів (соціальних інституцій, медичних закладів, туристичних компаній тощо), афілійовані платформи (волонтери, інфлюенсери) тощо (Bovsh et al., 2023). Крім того, цінною є також інформаційна підтримка держави (Миرونюк та ін., 2018) на формальних і неформальних рівнях комунікацій, що забезпечує конкурентні переваги реабілітаційних сервісів вітчизняних суб'єктів гостинності та їхню ефективність.

Вищезазначене сформувало аналітичне підґрунтя для розгляду аспектів стійкості як конкурентної переваги реабілітаційної гостинності. Систематизуємо напрямки для інспірації розвитку реабілітаційної гостинності в Україні, спираючись на її референтну модель (рис. 9).

Рис. 9. Схема інспірації розвитку реабілітаційної гостинності

Джерело: власна розробка

Pic. 9. Scheme of inspiring the rehabilitation hospitality development

Source: own elaboration

На рисунку 9 видно, що перспективи розвитку реабілітаційної гостинності у сталому розвитку суспільства описуються багатьма актуальними аспектами. Окремо слід відзначити багатовекторність розширення асортименту реабілітаційних сервісів, що включає у фокус людей, які потребують різних видів реабілітаційних послуг.

Таким чином, реабілітаційна гостинність, імплементована у сервісну діяльність закладів гостинності, стає невід'ємною складовою комплексного соціально-економічного розвитку певної локації, а також формує актуальну ринкову нішу, що особливо важливо у складних умовах постійних стресів, емоційних перевантажень, а також ризиків травм і фізичних ушкоджень воєнного таймфрейму в Україні.

Загалом реабілітаційна гостинність може сприяти розвитку реабілітаційної сфери, розширенню її впливу та покращенню якості життя людей, які потребують реабілітації.

Висновки та обговорення результатів

Дослідження стану і перспектив розвитку реабілітаційної гостинності в Україні базувалось на опрацюванні теоретичного та аналітичного матеріалів. Так, опрацювання теоретичних підходів, сформульованих у науковій літературі та нормативних документах до визначення терміна «реабілітаційний», дозволило сформулювати операційні дефініції: реабілітаційний сервіс, реабілітаційна гостинність. Відповідно, реабілітаційний сервіс було визначено як комплекс послуг, спрямованих на відновлення або поліпшення фізичного, психічного або соціального стану особи, яка пережила травму, хворобу або інвалідність, із метою покращення якості життя та надання допомоги в її інтеграції у суспільство. Зі свого боку, реабілітаційну гостинність було інтерпретовано як діяльність суб'єктів гостинності щодо створення спеціальних програм та сервісів, що поєднуються з умовами забезпечення максимального комфорту проживання й підтримки гостей, які потребують фізичного, психологічного, емоційного відновлення та/або поліпшення після травм, хвороб, стресу. А реабілітаційний потенціал – як комплекс ресурсів (матеріальних, нематеріальних, фінансових і трудових), а також фахових компетенцій щодо організації реабілітаційних сервісів, спрямованих на досягнення цілей реабілітації.

Було визначено, що сфера гостинності володіє необхідним матеріальним потенціалом (інфраструктурним, технічним, програмним), всі інші – партнерський та персональний (персонал і фахові компетентності) – можуть бути залучені у створення реабілітаційних сервісів суб'єкта гостинності. Щодо технічного потенціалу було представлено його декомпозицію в рамках ментальної та фізичної реабілітації.

Проведені емпіричні дослідження потенційної цільової аудиторії – українці, які відчувають необхідність у реабілітаційному сервісі, – визначили потребу у розвитку реабілітаційної сфери за рахунок інтеграції їх у діяльність суб'єктів гостинності. Крім того, систематизація типів закладів сфери гостинності показала цільову спрямованість на реабілітаційні сервіси. Ці положення аргументуються також персоналізованим підходом до гостя, цілями якісного та клієнтоорієнтованого сервісу, тому розвиток асортименту додаткових послуг у розрізі оздоровчо-рекреаційних, спортивних послуг підтверджує висунуту гіпотезу про підвищення конкурентоспроможності суб'єктів бізнесу, залучення цільових клі-

ентів і забезпечення сталого розвитку суспільства за рахунок організації безбар'єрного та інклюзивного середовища. Для імплементації реабілітаційної гостинності у практичний інфайтинг запропоновано референтну модель інспірації розвитку реабілітаційної гостинності у сталому розвитку суспільства України.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні дефініції «реабілітаційна гостинність», зокрема, на основі принципів безбар'єрності та соціальної інклюзії, що передбачає доступність середовища і програм реабілітації для всіх гостей, незалежно від їхніх фізичних або соціальних обмежень. Обґрунтовано структуру реабілітаційного потенціалу з урахуванням особливостей сфери гостинності.

Практичне значення полягає у пропозиції схеми формування й реалізації стратегії реабілітаційної гостинності у сталому розвитку суспільства, а також у використанні результатів дослідження для підтримки прийняття рішень у сферах політики, соціального захисту та гостинності, спрямованих на поліпшення умов споживання послуг людей із різними видами обмежень та потребами у реабілітації.

Отже, проблематика реабілітаційної гостинності у сталому розвитку суспільства є крос-дисциплінарною, зокрема, ґрунтового опрацювання потребують методологія та апробація інструментів ключових реабілітаційних потенціалів, що є перспективним спрямуванням наших подальших наукових досліджень. Гіпотетично, вплив війни фізично і психологічно матиме тривалий за часом та невизначений за обсягом травмувань вплив. Тому можливості з формування реабілітаційних сервісів, що створюють суб'єкти гостинності, варто вивчати й актуалізувати відповідно до розвитку медичних інновацій, напрямів співпраць та партнерства, а також викликів у суспільстві.

Перспективами подальших наукових розробок є оцінювання результатів співробітництва та партнерства між різними суб'єктами, включаючи урядові структури, міжнародні організації, громадські організації і приватний сектор, для підтримки розвитку реабілітаційної гостинності в поствоєнних регіонах України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Бовш, Л., & Заїчко, І. (2017). Медичні плейсменти як інструмент розвитку депресивних регіонів України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*, 1(7), 126–131. <https://bit.ly/3V54NTN>
- Вербовська, О., & Кравченко, О. (2022). Комплексна реабілітація засобами інклюзивного туризму: з досвіду Київського міського центру соціальної, професійної та трудової реабілітації інвалідів. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2(9), 176–184. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267339](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267339)
- Верховна Рада України. (1994, 24 грудня). *Про фізичну культуру і спорт* (Закон № 3808-XII, зі змінами від 06 вересня 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
- Верховна Рада України. (2005, 6 жовтня). *Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні* (Закон № 2961-IV, зі змінами від 19 грудня 2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
- Верховна Рада України. (2020, 3 грудня). *Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я* (Закон № 1053-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
- Вівсюк, І. (2022). Структурно-динамічний розвиток готельних підприємств. *Причорноморські економічні студії*, 73, 134–140. <https://doi.org/10.32843/bses.73-21>

- Вовк, М. П., Троцький, Р. С., Молдавчук, В. С., Чуприна, О. В., Блінов, О. А., & Шепель, С. І. (Уклад.). (2016). *Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України*. Національна академія внутрішніх справ України. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1566>
- Державна служба статистики України. (б.д.). *Колективні засоби розміщування в Україні*. Взято 24 січня 2024 з https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/kol_zas_ukr/arch_kol_zas_ukr.htm
- Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. (2022, 16 лютого). *Безбар'єрне середовище – це простір необмежених можливостей!* Всеукраїнська спілка журналістів. <http://surl.li/rziya>
- Кабінет Міністрів України. (2022, 16 грудня). *Деякі питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я* (Постанова № 1462, зі змінами від 1 грудня 2023). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1462-2022-%D0%BF#Text>
- Ларіна, Т. (2023). Соціально-психологічна реабілітація: етапи набуття особистісної життєздатності. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 42(45). <http://surl.li/kpqdw>
- Макуха, О. (2023). Соціальна інклюзія як важливий аспект інноваційного розвитку в просторовому плануванні. В *Просторове планування для майбутнього України* [Матеріали конференції] (с. 70–73). Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». <http://surl.li/rkmlg>
- Миронюк, В. І., Романів, О. П., & Надь, Б. Я. (2018). Окремі аспекти нормативно-правового забезпечення соціокультурної реабілітації дітей-інвалідів в Україні. *Україна. Здоров'я нації*, 3(1), 41–42. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21547/1/41-42.pdf>
- Ошийко, М. А., & Пилипенко, В. А. (2019). Особливості фізичної реабілітації в Україні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 12(120), 92–96. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.18](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.18)
- Приступа, Є. Н., Жарська, Н. В., Бріскін, Ю. А., & Вовканич, А. С. (2022). Фізкультурно-спортивна реабілітація у системі галузевих соціальних практик. *Український журнал медицини, біології та спорту*, 7(4), 163–169. <https://jmb.com.ua/pdf/7/4/jmb0-2022-7-4-163.pdf>
- Реабілітація, її визначення, завдання, становлення, види, принципи*. (б.д.). TDMUV. Взято 23 січня 2024 з <http://surl.li/rfutq>
- Український центр охорони здоров'я. (б.д.). *Як зробити реабілітацію вчасною та доступною: рекомендації та план дій*. Взято 15 січня 2024 з <https://uhc.org.ua/2023/07/03/rehabilitation-is-available/>
- Чабан, О. (2014). Шляхи створення ефективної системи медичної реабілітації. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 11(13), 208–217. <https://ap.uu.edu.ua/article/33>
- Чупіна, К. О. (2021). Реабілітація засобами інклюзивного туризму: психологічний аспект. *Психологія та соціальна робота*, 1(53), 210–222. [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1\(53\).241362](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1(53).241362)
- Bovsh, L., Hopkalo, L., & Rasulova, A. (2023). Digital relationship marketing strategies of medical tourism entities. In A. Bouarar, K. Mouloudj, & D. Martínez Asanza (Eds.), *Integrating digital health strategies for effective administration* (Pt. 8., pp. 133–150). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8337-4.ch008>
- Gaguan, B. L. (2022). *Standards: Barrier of hospitality*. SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4076586>
- Gani, A. A., Mahdzar, M., & Razak, I. R. A. (2020). Predicting local community participation in sustainable tourism planning for tourism in protected area. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(2), 1781–1789. <https://doi.org/10.37200/ijpr/v24i2/pr200479>
- Gunder, M., Madanipour, A., & Watson, V. (Eds.). (2019). *The Routledge handbook of planning theory*. Routledge.

- Jia, J., Wang, H., Chen, S., & Deng, P. (2018). Status of the community-based rehabilitation in China reflected from multilevel medical institutions. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*, 61, Article e403. <https://doi.org/10.1016/j.rehab.2018.05.941>
- Jo, B.-J., Ko, Y. K., & Ko, Y. D. (2023). Jang-aein yuhyeongbyeol jeyag-yoin-eul golyeohan mujang-ae gwangwang koseu chucheon algolijeum gaebal. *Journal of Hospitality and Tourism Studies*, 25(12), 65–79. <https://doi.org/10.31667/jhts.2023.12.107.65>
- Latchem-Hastings, J. (2021). Caring relations at the margins of neurological care home life: The role of 'Hotel Service' staff in brain injury rehabilitation. *Journal of Long Term Care*, 12–23. <https://doi.org/10.31389/jltc.49>
- Mathewson-Chapman, M., & Chapman, H. J. (2022). Primary care challenges in addressing veterans' postdeployment mental health. *Family Medicine*, 54(8), 656–657. <https://doi.org/10.22454/FamMed.2022.117843>
- Nguyen, V., & Nguyen, T. (2018). Community-based rehabilitation for people with disabilities in Vietnam: Two models for one target. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*, 61, Article e509. <https://doi.org/10.1016/j.rehab.2018.05.1186>
- Penk, W. E., Little, D., & Ainspan, N. D. (2016). Ethics guiding psychosocial rehabilitation. In N. D. Ainspan, C. Bryan, & W. E. Penk (Eds.), *Handbook of psychosocial interventions for veterans and service members* (pp. 386–398). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780199353996.003.0031>
- Popa, A. E., Arslan, H., Icbay, M. A., & Butvilas, T. (2016). *Contextual Approaches in Sociology*. Peter Lang Academic Research. <https://doi.org/10.3726/978-3-653-05966-3>
- Skiba, I., & Züger, R. (2020). *Basics barrier-free planning* (3rd ed.). Birkhäuser. <https://doi.org/10.1515/9783035621938>
- van der Meer, R. (2014). Recent developments in computer assisted rehabilitation environments. *Military Medical Research*, 1, Article 22. <https://doi.org/10.1186/2054-9369-1-22>

REFERENCES

- Bovsh, L., & Zaichko, I. (2017). Medychni pleismenty yak instrument rozvytku depresyvnikh rehioniv Ukrainy [Medical placement as a tool for development of depressed regions of Ukraine]. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Economy*, 1(7), 126–131. <https://bit.ly/3V54NTN> [in Ukrainian].
- Bovsh, L., Hopkalo, L., & Rasulova, A. (2023). Digital relationship marketing strategies of medical tourism entities. In A. Bouarar, K. Mouloudj, & D. Martínez Asanza (Eds.), *Integrating digital health strategies for effective administration* (Pt. 8., pp. 133–150). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8337-4.ch008> [in English].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022, December 16). *Deiaki pytannia orhanizatsii reabilitatsii u sferi okhorony zdorovia* [Some issues of the organization of rehabilitation in the field of health care] (Resolution No. 1462, as amended on December 01, 2023). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1462-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Chaban, O. (2014). Shliakhy stvorennia efektyvnoi systemy medychnoi reabilitatsii [Ways to create effective system of medical rehabilitation]. *The Urgent Problems of Education and Training of People with Special Needs*, 11(13), 208–217. <https://ap.uu.edu.ua/article/33> [in Ukrainian].
- Chupina, K. O. (2021). Reabilitatsiia zasobamy inkluzyvnoho turyzmu: psykholohichniy aspekt [Rehabilitation by inclusive tourism: Psychological aspect]. *Psychology and Social Work*, 1(53), 210–222. [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1\(53\).241362](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.1(53).241362) [in Ukrainian].
- Gaguan, B. L. (2022). *Standards: Barrier of hospitality*. SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4076586> [in English].
- Gani, A. A., Mahdzar, M., & Razak, I. R. A. (2020). Predicting local community participation in sustainable tourism planning for tourism in protected area. *International Journal*

- of *Psychosocial Rehabilitation*, 24(2), 1781–1789. <https://doi.org/10.37200/ijpr/v24i2/pr200479> [in English].
- Gunder, M., Madanipour, A., & Watson, V. (Eds.). (2019). *The Routledge handbook of planning theory*. Routledge [in English].
- Jia, J., Wang, H., Chen, S., & Deng, P. (2018). Status of the community-based rehabilitation in China reflected from multilevel medical institutions. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*, 61, Article e403. <https://doi.org/10.1016/j.rehab.2018.05.941> [in English].
- Jo, B.-J., Ko, Y. K., & Ko, Y. D. (2023). Jang-aein yuhyeongbyeol jeyag-yoin-eul golyeohan mujang-ae gwangwang koseu chucheon algolijeum gaebal [Development of barrier-free tourism route recommendation algorithm considering constraints based on disability types]. *Journal of Hospitality and Tourism Studies*, 25(12), 65–79. <https://doi.org/10.31667/jhts.2023.12.107.65> [in Korean].
- Larina, T. (2023). Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia: etapy nabuttia osobystisnoi zhyttiezdatnosti [Socio-psychological rehabilitation: Acquirement steps of personal viability]. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*, 42(45). <http://surl.li/kpqdw> [in Ukrainian].
- Latchem-Hastings, J. (2021). Caring relations at the margins of neurological care home life: The role of ‘Hotel Service’ staff in brain injury rehabilitation. *Journal of Long Term Care*, 12–23. <https://doi.org/10.31389/jltc.49> [in English].
- Makukha, O. (2023). Sotsialna inkluziia yak vazhlyvyi aspekt innovatsiinoho rozvytku v prostorovomu planuvanni [Social inclusion as an important aspect of innovative development in spatial planning]. In *Prostorove planuvannia dlia maibutnoho Ukrainy* [Spatial planning for the future of Ukraine] [Conference proceedings] (pp. 70–73). National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”. <http://surl.li/rkmlg> [in Ukrainian].
- Mathewson-Chapman, M., & Chapman, H. J. (2022). Primary care challenges in addressing veterans’ postdeployment mental health. *Family Medicine*, 54(8), 656–657. <https://doi.org/10.22454/FamMed.2022.117843> [in English].
- Myroniuk, V. I., Romaniv, O. P., & Nad, B. Ya. (2018). Okremi aspekty normatyvno-pravovoho zabezpechennia sotsiokulturnoi reabilitatsii ditei-invalidiv v Ukraini [Separate aspects of regulatory and legal provision of socio-cultural rehabilitation of disabled children in Ukraine]. *Ukraine. Nation’s Health*, 3(1), 41–42. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21547/1/41-42.pdf> [in Ukrainian].
- Nguyen, V., & Nguyen, T. (2018). Community-based rehabilitation for people with disabilities in Vietnam: Two models for one target. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*, 61, Article e509. <https://doi.org/10.1016/j.rehab.2018.05.1186> [in English].
- Oshyiko, M. A., & Pylypenko, V. A. (2019). Osoblyvosti fizychnoi reabilitatsii v Ukraini [Peculiarities of physical rehabilitation in Ukraine]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Culture and Sports)*, 12(120), 92–96. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.18](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.18) [in Ukrainian].
- Penk, W. E., Little, D., & Ainspan, N. D. (2016). Ethics guiding psychosocial rehabilitation. In N. D. Ainspan, C. Bryan, & W. E. Penk (Eds.), *Handbook of psychosocial interventions for veterans and service members* (pp. 386–398). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780199353996.003.0031> [in English].
- Popa, A. E., Arslan, H., Icbay, M. A., & Butvilas, T. (2016). *Contextual Approaches in Sociology*. Peter Lang Academic Research. <https://doi.org/10.3726/978-3-653-05966-3> [in English].
- Prystupa, Ye. N., Zharska, N. V., Briskin, Yu. A., & Vovkanych, A. S. (2022). Fizkulturno-sportyvna reabilitatsiia u systemi haluzevykh sotsialnykh praktyk [Physical culture and sports rehabilitation in the system of industry social practices]. *Ukrainian Journal of Medicine, Biology and Sport*, 7(4), 163–169. <https://jmbms.com.ua/pdf/7/4/jmbms0-2022-7-4-163.pdf> [in Ukrainian].

- Reabilitatsiia, yii vyznachennia, zavdannia, stanovlennia, vydy, pryntsyipy* [Rehabilitation, its definition, tasks, development, types, principles]. (n.d.). TDMUV. Retrieved January 23, 2024, from <http://surl.li/rfutq> [in Ukrainian].
- Skiba, I., & Züger, R. (2020). *Basics barrier-free planning* (3rd ed.). Birkhäuser. <https://doi.org/10.1515/9783035621938> [in English].
- State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). *Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini* [Collective means of accommodation in Ukraine]. Retrieved January 24, 2024, from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/kol_zas_ukr/arch_kol_zas_ukr.htm [in Ukrainian].
- Ukrainian Healthcare Center. (n.d.). *Yak zrobyty reabilitatsiiu vchasnoiu ta dostupnoiu: rekomendatsii ta plan dii* [How to make rehabilitation timely and affordable: Recommendations and action plan]. Retrieved January 9, 2024, from <https://uhc.org.ua/2023/07/03/rehabilitation-is-available/> [in Ukrainian].
- van der Meer, R. (2014). Recent developments in computer assisted rehabilitation environments. *Military Medical Research*, 1, Article 22. <https://doi.org/10.1186/2054-9369-1-22> [in English].
- Verbovska, O., & Kravchenko, O. (2022). Kompleksna reabilitatsiia zasobamy inkluzyvnogo turyzmu: z dosvidu Kyivskoho miskoho tsentru sotsialnoi, profesiinoi ta trudovoi reabilitatsii invalidiv [Comprehensive rehabilitation through inclusive tourism: From the experience of Kyiv city center for social, vocational and labour rehabilitation of the disabled]. *Social Work and Social Education*, 2(9), 176–184. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267339](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267339) [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1994, December 24). *Pro fizychnu kulturu i sport* [On physical culture and sport] (Law No. 3808-XII, as amended on September 06, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2005, October 6). *Pro reabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini* [On rehabilitation of the disabled in Ukraine] (Law No. 2961-IV, as amended on December 19, 2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2020, December 3). *Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia* [On rehabilitation in the field of health care] (Law No. 1053-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> [in Ukrainian].
- Vivsiuk, I. (2022). Strukturno-dynamichnyi rozvytok hotelnykh pidpriemstv [Structural-dynamic development of hotel enterprises]. *Black Sea Economic Studies*, 73, 134–140. <https://doi.org/10.32843/bses.73-21> [in Ukrainian].
- Vovk, M. P., Trotskyi, R. S., Moldavchuk, V. S., Chupryna, O. V., Blinov, O. A., & Shepel, S. I. (Comps.). (2016). *Slovyk profesiinoi terminolohii dlia maibutnikh fakhivtsiv Natsionalnoi hvardii Ukrainy* [Dictionary of professional terminology for future specialists of the National Guard of Ukraine]. National Academy of Internal Affairs. <http://elar.naiua.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1566> [in Ukrainian].
- Western Interregional Department of the Ministry of Justice. (2022, February 16). *Bezbarierne seredovyshche – tse prostir neobmezhenykh mozhlyvosti!* [A barrier-free environment is a space of unlimited possibilities!]. *Vseukrainska spilka zhurnalistiv*. <http://surl.li/rziya> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.03.2024

UDC 640.4:[364.69-786:615.8

Ihor Komarnitskyi,
PhD in Cultural Studies,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
igor.ua.kom@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4947-8104>

Lyudmila Bovsh,
PhD in Economic Sciences,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine,
l.bovsh@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6044-3004>

Oksana Oliinyk,
PhD in Cultural Studies,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
oksana_oliinyk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4687-2408>

Kseniia Prykhodko,
Doctor of Philosophy,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
prykhodko11@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7347-3226>

REHABILITATION SERVICE IN THE HOSPITALITY INDUSTRY

Topicality. The hospitality industry development in Ukraine takes place in crisis conditions of the post-pandemic environment and escalating military threats. In the context of the mentioned above, accommodation facilities reformat business concepts and customer-oriented approaches, supplementing them with certain security compliance, and the creation of relevant wartime rehabilitation services. Psycho-emotional exhaustion, physical injuries, hidden and definite stressors cause a necessity in forming rehabilitative hospitality. The rehabilitation services need for war victims and military personnel is acutely actualised, taking into account global tendencies: ensuring inclusive and barrier-free services; growing requirements for sustainable and environmental responsibility in the hotel business; increasing demands for health and medical services. Thus, rehabilitation hospitality can become an efficient means of ensuring equal conditions of access to hotel services for all population groups, as well as promoting social inclusion and tourism development (including medical and sanative ones), which means improvement of the economy and well-being of society in total. **The aim of the article** is to ground approaches to the development of rehabilitation hospitality as a concept for promoting human mental health and societal inclusion. The focus of the research methodology is the hypothesis that the rehabilitation service integration into the hospitality sphere can help in increasing the competitiveness of business entities, attract the target audience to the newly created ground, and ensure the sustainable development of society. **Research methods.** Presented for review research topic acquires the use of certain general economic methods of studying literary sources and scientific publications; statistical methods in the study of tendencies; empirical studies. This contributed to elaborating theoretical approaches and tools of scientific study, as well as logical

interpreting the prospects for the rehabilitation hospitality development in Ukraine. **Results.** The definition of “rehabilitation hospitality” is offered for use in the scientific operational field; its objectives, systemic components and functions in sustainable societal development are defined. The types of hospitality establishments that integrate rehabilitation services into the system of additional services are characterised. Preconditions for the rehabilitation services development in the hospitality subjects’ activity are evaluated. Based on empirical research results, the state of the development of the rehabilitation services system in Ukraine is determined. The checklist on forming the system of marketing management rehabilitation services is elaborated. The directions for developing rehabilitation hospitality are offered, basing on digital tools and partnership programmes in the rehabilitation sphere. Prospects for further research include finding and implementing innovative approaches and technologies in the rehabilitation hospitality sphere in order to enhance its effectiveness and service quality. **Conclusions and discussion.** The conducted study demonstrates the relevance of rehabilitation hospitality as a factor in restoring human potential in sustainable state’s development, as it allows to research and scientifically ground directions for health restoration, and integration into society for those ones who suffered because of war, military personnel; to create barrier-free and inclusive environment in the hospitality industry, which ensures increasing accessibility and admission to services for people with disabilities and special needs, their social integration and improving the quality of life. In addition, this contributes to expanding the customer audience, and improving the reputation and competitiveness of hospitality establishments, as well as increasing their income. The sources of information and empirical research results used in this study confirm the offered hypothesis, the formulated conclusions and research perspectives, also creating a discussion platform for the study of rehabilitation hospitality, and its qualitative integration into the system of the state’s rehabilitation services.

Keywords: hotel business, rehabilitation, barrier-free environment, social integration, innovations, partnership programmes.